

Душан Н. Пророковић

Институт за међународну политику и привреду, Београд

УЛОГА НАТО У ОСИГУРАВАЊУ „ДРЖАВНОСТИ КОСОВА“ И ПОСЛЕДИЦЕ ПО БЕЗБЕДНОСТ СРБИЈЕ

Сажетак

Низом одлука усвојених од 1999. године НАТО је и у институционалном и у политичком смислу учвршћивао своју позицију на Косову и Метохији. Од једнострано проглашене независности косовско-метохијских Албанаца, НАТО је постао гарант „државности Косова“. То неповољно утиче на укупни положај Републике Србије и угрожава њену безбедност. Без обзира што се односи Србије и НАТО развијају, због позиционирања НАТО на Косову и Метохији остали су неискрени и у доброј мери непредвидиви. Рад се састоји из пет делова. У првом је објашњено институционално инсталирање НАТО после 1999. године. Други део је посвећен анализи Ахтисаријевог плана и новој улози која је додељена НАТО, а трећи описивању како је НАТО ту нову улогу вршио. У четвртном делу се разматра однос Србије и НАТО у контексту улоге коју северноатлантски војни савез има у обезбеђивању „државности Косова“. Пети део су закључна разматрања.

Кључне речи: *НАТО, Србија, Косово, Кумановски споразум, Свеобухватни предлог, безбедност*

КУМАНОВСКИ СПОРАЗУМ И ИНСТИТУЦИОНАЛНО ИНСТАЛИРАЊЕ ПРИСУСТВА НАТО НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

После интензивних дипломатских преговора вођених током маја 1999. године, међународни посредници, изасланик ЕУ за Косово - председник Финске Марти Ахтисари (*Maarti Ahtisaari*) и специјални изасланик председника Русије Бориса Јељцина - Виктор Черномирдин (Виктор Степанович Черномырдин), допутовали су у Београд 2. јуна, на састанак са политичким руководством СР Југославије, које је предводио председник државе Слободан Милошевић. Већ сутрадан је, најпре путем саопштења Кабинета председника СР Југославије јавност обавештена о постизању договора којим би било прекинуто бомбардовање НАТО, а затим је уследила и одлука Народне скупштине Републике Србије којом је дефинисано да: „Народна скупштина усваја документ за постизање мира који су донели представници ЕУ и Русије; /.../ Документ потврђује суверенитет и територијални интегритет наше земље; Документ потврђује улогу Уједињених нација; Документ је, изнад свих важности, основа за мир.“¹⁾ Био је то увод за потоње дефинисање Војно-техничког споразума између Међународних безбедносних снага (КФОР) и влада СР Југославије и Републике Србије (потписан 9. јуна; у даљем тексту Кумановски споразум), те доношење Резолуције 1244 СБ УН (10. јуна). Са ова два документа почео је процес институционалног инсталирања НАТО на простору Косова и Метохије. Никакве правно-формалне препреке више нису стајале на путу.

Према Кумановском споразуму била је одређена динамика повлачења југословенских војних снага са целе територије Косова и Метохије, уз истовремени улазак јединица КФОР-а (*Kosovo Force*). Међународно војно присуство на Косову и Метохији је регулисано тачком 4. Анекса Резолуције 1244 СБ УН којим се наводи и да оно мора бити са „значајним (суштинским) учешћем НАТО“.²⁾ То се манифестовало између осталог и тиме што су сви команданти КФОР од његовог оснивања били генерали из држава чланица НАТО (Велике Британије, Немачке, Шпаније, Италије и Норвешке), као и унутрашњом структуром међународних снага које су по-

1) „Dometi sporazuma oko Kosova. Mir na pomolu“, *Vreme*, Vanredno izdanje broj 13, 5. juna 1999, str. 3.

2) *S/RES/1244 (1999)*, Annex 2, 4, UN Security Council, New York, 1999, str. 6. У контексту присуства НАТО на Косову и Метохији у верзији цитиране резолуције на енглеском језику употребљава се појам *substantial*, што може бити преведено као значајно, суштинско, битно, важно или једноставном транскрипцијом на српски језик – супстанцијално.

делиле територију Косова и Метохије на пет оперативних група (Карта 1) под командом снага из САД (Урошевац), Велике Британије (Приштина), Француске (Косовска Митровица), Немачке (Призрен) и Италије (Пећ). У саставу КФОР-а су учествовали или још увек учествују и припадници оружаних снага четрнаест држава које нису чланице НАТО – Русије, Украјине, Аустрије, Ирске, Финске, Шведске, Швајцарске, Аргентине, Индије, Марока, Малезије, Филипина, Монголије и Уједињених Арапских Емирата, али само у оквиру утврђених оперативних сектора и под командом НАТО држава. Изузетак представља војно присуство оружаних снага из Русије на аеродрому Слатина поред Приштине, али је оно повучено 2003. године, тако да због тога нису значајније ометени дугорочни планови НАТО на Косову и Метохији.

Слика 1: Оперативне групе КФОР на Косову и Метохији³⁾

3) Преузето са: <https://history.army.mil/books/AMH-V2/AMH%20V2/map30b.jpg>

Одредбама Кумановског споразума је дефинисано и да снаге КФОР имају надлежност да „неометано функционишу у оквиру Косова и да буду овлашћење да предузимају све неопходне акције у циљу успостављања и одржавања безбедног окружења за све грађане Косова као и да на други начин обављају своју мисију“.⁴⁾ Поред тога, власти СР Југославије и Републике Србије биле су сагласне да „успостављањем трајног престанка непријатељстава, ни под којим условима, било које снаге СР Југославије и Републике Србије неће ући, поново ући нити остати на територији Косова /.../ без претходне изричите сагласности команданта међународних безбедносних снага (КФОР)“.⁵⁾ Југословенска страна прихватила је и да „командант међународних безбедносних снага (КФОР) представља највишу инстанцу за тумачење Споразума“ (чл. V), као и да ће командант КФОР „имати овлашћења, без мешања или тражења дозволе, да чини све што сматра за сходно, укључујући и употребу војне силе, да заштити међународне безбедносне снаге (КФОР)“ и „међународно цивилно имплементационо присуство (УНМИК)“.⁶⁾ Кумановским споразумом је КФОР, односно НАТО, постао једина легална и легитимна војна снага на Косову и Метохији. Са једне стране, НАТО је био одговоран за осигуравање безбедности на овом простору захваљујући и одредбама Резолуције 1244 СБ УН, што је од стране централних власти у Београду могло да се тумачи и као конструктивно, односно да се НАТО антиципира као гарант спровођења документа СБ УН. Међутим, са друге стране, после једностраног проглашења независности тзв. Републике Косово у фебруару 2008. године, улога НАТО се на Косову и Метохији драстично мења и у правно-формалном и у политичком смислу, те се више не може говорити о овом војном савезу као „конструктивном“, нити га је могуће антиципирати као гаранта спровођења Резолуције 1244 СБ УН.

АХТИСАРИЈЕВ ПЛАН И НОВА УЛОГА НАТО

Од 1999. па до 2007. године, када је коначно презентован од стране специјалног изасланика генералног секретара УН Мартија Ахтисарија Свеобухватни предлог за решавање статуса Косова (*Comperhesive Proposal For the Kosovo Status Settlement*; у даљем

4) *Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага (КФОР) и влада СР Југославије и Републике Србије*, Влада СР Југославије, Београд, 1999, члан I, тачка 2.

5) *Исто*, члан II, тачка 4, став а).

6) *Исто*, Анекс Б, члан 2.

тексту Свеобухватни план) било је неколико мање или више успешних иницијатива да се позиција привремених институција у Приштини прецизније објасни.⁷⁾ То је подразумевало и формално регулисање њиховог односа са међународним цивилним (УНМИК) и војним присуством (КФОР, односно НАТО). Илустративни пример тога шта се на Косову и Метохији догађало и у ком правцу се целокупан процес одвијао јесте извештај норвешког дипломате Каиа Еидеа (*Kai Eide*) из 2005. године, тадашњег специјалног изасланика генералног секретара УН за утврђивање стања на Косову (*Fact Finding Mission*) где се наводи: „Косово је у Европи, где постоје јаке регионалне организације. Убудуће ће оне, а посебно ЕУ, морати да играју најистакнутију улогу на Косову. Оне ће имати утицај који се захтева и биће у стању да понуде перспективе у оквиру процеса европске интеграције. ЕУ треба у блиској будућности да размотри своје присуство на терену. Кад статус буде детерминисан, од ЕУ ће се очекивати да игра истакнутију улогу посебно када је реч о полицији и судству и надгледању и подршци процесу примене стандарда. НАТО ће такође морати да настави своје присуство. Допринос САД КФОР-у јесте од суштинске важности како би се обезбедио видљив израз настављеног ангажмана. /.../ Ваљало би размотрити именовање високог представника или сличан аранжман, који је чврсто укотвљен у ЕУ, уз настављено учешће шире међународне заједнице.“⁸⁾ „Из овога се може закључити да се у западним дипломатским круговима већ тада шпекулисало о могућности замене УНМИК-а ЕУЛЕКС-ом, као и замене специјалног представника генералног секретара УН - високим представником ЕУ, чиме би из целокупног процеса биле истиснуте УН, а кључну улогу би играла ЕУ.“⁹⁾ За овај рад је, међутим, важнији однос према НАТО, односно САД које се посматрају као предводник КФОР-а. Из самог извештаја је уочљиво да се мандат НАТО потврђује, а његов даљи ангажман проглашава „суштинским“. Без обзира што и из документа који је саставио Каи Аиде провејава како ће „коначни статус“ бити решен на начин како је то две године касније предложио Марти Ахтисари („условна независност“), у међународној заједници (ма шта се под тим појмом подразумевало) нико и не помишља да би се косовско-метохијским Албанцима могло препустити да сами одлучују о својој судбини. Поред УНМИК-а, очигледно посматраног

7) О овоме више у зборнику радова: Ивона Лађевац, Светлана Ђурђевић-Лукић, Ана Јовић-Лазич, *Међународно присуство на Косову и Метохији 1999-2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.

8) Момчило Павловић, Слободан Марковић, *Косово и Метохија: прошлост, памћење, стварност*, Препород ММ, Нови Сад 2006, стр. 448.

9) Душан Пророковић, *Косово: међуетнички и политички односи*, Геополитика, Београд, 2011, стр. 232.

у западним центрима моћи као текућег инструмента за изградњу и консолидацију привремених институција у Приштини (Скупштина, Влада, Косовски заштитни корпус и тд.), планирају се и широка овлашћења за ЕУ (надзор правосуђа и полиције) и НАТО.

Свеобухватним предлогом из 2007. године то је и формално заокружено. Тако се у члану 1.11. овог документа предвиђа да „међународна заједница може да надзире, прати и предузима све неопходне мере како би осигурала ефикасну примену предложених решења“. У члану 12.1. се описује да ће бити успостављена Међународна управљачка група коју ће сачињавати „кључни међународни чиниоци“ и која ће истовремено именовати „међународног цивилног представника“, али ће „међународни цивилни представник и специјални представник ЕУ, којег ће именовати Савет ЕУ, бити иста особа“. У тачки 12.6. се објашњава да ће се „мандат међународног цивилног представника наставити док Међународна управљачка група не одлучи да је Косово испунило услове прописане Свеобухватним предлогом“, а у тачки 12.3. да је међународни цивилни представник „врховни ауторитет у спровођењу Свеобухватног предлога“. У Анексу IX - Међународно цивилно присуство, члану 2, наводе се надлежности међународног цивилног представника: „а. врховни ауторитет приликом тумачења цивилних аспеката Свеобухватног предлога; б. осигурање ефикасног спровођења Свеобухватног предлога; ц. предузимање корективних мера, уколико је потребно, за одлуке које доносе власти Косова; д. у случајевима озбиљног нарушавања одредби или духа Свеобухватног предлога, санкционисање или смена било ког јавног званичника или предузимање других мера, како би се осигурало спровођење Свеобухватног предлога“. На овакав начин је, практично, Свеобухватни предлог октроисан као највиши правни акт на Косову и Метохији, без обзира на то што су Албанци у контексту припрема за проглашавање независности већ били далеко одмакли у писању устава такозване „Републике Косово“. Једноставно, устав који су касније донели је остао подређен документу Мартија Ахтисарија (а који је Привремена Скупштина Косова такође усвојила) и у ситуацијама када долази до несагласности између одредби два акта предност се даје другом.

У Анексу XI Свеобухватног предлога објашњава се позиција Међународног војног присуства за које је надлежан НАТО. Тако се у члану 1.8. прецизира да ће „међународно војно присуство радити под надлежношћу и политичком контролом Северноатлантског савета и НАТО команде“, а у члану 2.1. појашњава да је „шеф Међународног војног присуства врховни ауторитет у погледу тумачења

аспекта Свеобухватног предлога који се тичу међународног војног присуства“. Пошто је шеф Међународног војног присуства под надлежношћу и политичком контролом НАТО, може се закључити и како је Међународне војне снаге на Косову треба да „испуњавају своје одговорности, укључујући и употребу неопходне силе“¹⁰, имају „право на слободно кретање Косовом у сваком погледу“¹¹, могу да „поново успоставе моменталну и потпуну војну контролу ваздушног простора“¹², „предузимају инспекцијске радње у складу са успостављеним циљевима и задацима“¹³, и право да „предузимају акције у циљу подршке испуњавања сопственог мандата који је у складу са Свеобухватним предлогом“¹⁴. При свему томе, а према члану 2.3. институције и органи Косова морају гарантовати међународном војном присуству „статус, привилегије и имунитетна права“ која су раније била обезбеђена припадницима КФОР-а. Имајући све ово у виду, дакле, НАТО је потпуно изузет из било какве цивилне, институционалне или политичке контроле на територији Косова и Метохије. Према успостављеном правном поретку у оквиру „надгледане независности“ коју дефинише Свеобухватни предлог, највиши могући облик утицаја на НАТО структуре, било од стране Међународног цивилног присуства, било од стране институција у Приштини, јесу „консултације“ и „координација“, а шеф међународног војног присуства нема чак ни формалну обавезу да подноси извештај о свом раду било ком цивилном званичнику¹⁵. Надлежности међународног цивилног представника су дефинисане тако, да је из њих изузето све оно што се тиче функционисања међународног војног присуства, па представници међународне цивилне мисије немају чак ни формално право да поставе питања која задиру у делокруг рада војних структура на Косову. Члан преговарачког тима Републике Србије, током „преговора о будућем статусу Косова“ између делегација Београда и Приштине у периоду 2006-2007. године и бивши судија Уставног суда СР Југославије Александар Симић, у својој анализи Свеобухватног предлога наводи да „сам НАТО не дозвољава никакав облик контроле од стране међународне цивилне власти, макар она била и европска, а о косовској да и не говоримо“ и закључује да „исто-

10) *Comperhesive Proposal For the Kosovo Status Settlement*, Article 2, Paragraph 2.2 (a), може се пронаћи на: www.unosek.org или www.assembly-kosova.org.

11) *Исто*, Paragraph 2.2 (b)

12) *Исто*, Paragraph 2.2 (c)

13) *Исто*, Paragraph 2.2 (d)

14) *Исто*, Paragraph 2.2 (e)

15) *Исто*, Anex XI, Article 1, Paragraph 1.4.

ријски гледано, до сада су државе стварале војне савезе, па је тако формиран и НАТО. Пажљива анализа Ахтисаријевог предлога, а посебно одредби Анекса XI, отвара питање да ли је свет први пут суочен са настојањем једног војног савеза да направи сопствену државу, у којој цивилне институције не би ограничавале његову војну силу¹⁶⁾ У складу са тим, НАТО има искључиво овлашћење и за „развој и обуку Косовских безбедносних снага и одлучује да ли ће и када пренети неке од својих надлежности на Косовске безбедносне снаге или ће их укључити у састав међународних снага НАТО“¹⁷⁾ Ангажман НАТО-а на Косову и Метохији заокружен је пословима обуке и организовања војних снага тзв. Републике Косово.

НАТО И ТЗВ. РЕПУБЛИКА КОСОВО

Формални статус НАТО на Косову и Метохији обезбеђује појединцима и органима овог војног савеза посебно место, како у институционалном систему, тако и у политичком животу. НАТО је кључни политички актер на Косову и Метохији. Захваљујући надлежностима које има, НАТО је и гарант „државности Косова“, не само зато што је то једина војска стационирана на овој територији, већ и због тога што командант КФОР-а има могућност да оспори одлуке цивилних органа. Уколико би се, хипотетички, косовско-метохијски Албанци, односно њихови политички лидери, одлучили на уједињење са Албанијом, сходно одредбама чланова 2.1-2.3. Анекса XI Свеобухватног предлога НАТО структуре би таква покушај могле да спрече. Такође, пошто је у истом Анексу у члану 1.8. дефинисано да ће КФОР бити под „политичком контролом Северноатлантског савета и НАТО команде“, може се констатовати да ће ове војне снаге поступати онако како је то у интересу најважнијих чланица савеза (у првом реду, наравно, САД). А, изузимајући Шпанију, све остале кључне чланице НАТО су признале једнострано проглашену независност Косова још током 2008. године, пожуривши да успоставе билатералне односе са Приштином (САД, Велика Британија, Француска и Турска 18. фебруара, истог дана када је „независност“ и проглашена, Немачка 20. фебруара, Италија 21. фебруара, а Пољска 26. фебруара). Од 29 чланица НАТО, свега 4 нису успоставиле дипломатске односе са тзв. Републиком Косово – Шпанија, Румунија, Грчка и Словачка. Политички

16) Александар Симић, „Бондстил главни град „независног“ Косова“, *НИН*, 09.08.2007, стр. 14-15.

17) *Comperhensive Proposal For the Kosovo Status Settlement*, Anex XI, Article 1, Paragraph 1.7.

интереси водећих НАТО држава су недвосмислени, оне су заинтересоване да се тзв. Република Косово као субјекат међународних односа одржи и у том контексту су ове земље одређене да у сваком погледу потпоре и осигурају њену „државност“. Важно је подвући и да су САД, поред свега наведеног, присуство осигурале и изградњом војне базе Бондстил (*Bondsteel*) недалеко од Урошевца. У тренутку изградње (јул-октобар 1999. године) радило се о највећој и најопремљенијој америчкој војној бази ван територије САД, још од времена Вијетнамског рата. Поред аеродрома, у њој су биле стациониране и тенковске, артиљеријске и хеликоптерске базе, а могла је да прими од 5.500-7.000 војника. САД, свакако, имају више разлога за инсталирање својих војних база по свету, из Бондстила је могуће организовати интервенције на Блиском истоку, у кавкаско-каспијском ареалу или широм Европе, али је то и порука да ће се „државност Косова“ бранити по сваку цену. Тзв. Република Косово је везана за НАТО добро разрађеним формално – институционалним аранжманима и политичким споразумима. Од 1999. године политички простор за деловање НАТО на Косову и Метохији се постепено ширио, а његова позиција у правном систему који се конструисао учвршћивала.

НАТО, СРБИЈА И ТЗВ. РЕПУБЛИКА КОСОВО

Све ово има велике последице по безбедност Србије. Због ограниченог простора, у раду ћемо се фокусирати само за политички најважнију. С обзиром да је НАТО, посматрано и из угла унутрашње политике и формално-правног статуса, и из угла међународних односа и регионалне безбедности - најважнији гарант „државности Косова“, овај војни савез је и кључни политички актер на Косову и Метохији. Без сагласности НАТО, цивилне власти - било да се под њима подразумевају политички представници косовско-метохијских Албанаца или мисија ЕУ (ЕУЛЕКС) нису у могућности да реализују било који од политичких планова. Нешто другачији је статус мисије УН (УНМИК), пошто је њен мандат дефинисан засебном резолуцијом СБ УН, у којој је јасно омеђен и мандат КФОР. Органи УН никада нису прихватили Свеобухватни предлог, самим тим ни нову улогу НАТО која се дефинише после фебруара 2008. године. Међутим, проблем са УНМИК-ом је што су овој мисији од 2008. године надлежности постепено одузимане, а делокруг рада се сужавао.¹⁸⁾ Преношењем већег дела ингеренција

18) Када је формиран УНМИК 1999. године, његову унутрашњу организациону структуру су чинила четири стуба. Трећим стубом (демократизација и изградња институција) је уз сагласност СБ УН руководио ОЕБС, а четвртим (реконструкција и економски развој)

на привремене органе самоуправе у Приштини и/или ЕУЛЕКС, УНМИК је остао мисија са скромним опсегом рада и самим тим без значајнијег политичког утицаја. Могуће је да у будућности, у случају колапса ЕУЛЕКС-а или веће кризе у функционисању привремених институција у Приштини УНМИК поново преузме део надлежности. Формални основ за тако нешто постоји. Ипак, политичка пракса за последњих две деценије је показала да су интервенције међународног фактора сасвим другачије. УНМИК је „изгураван“, да би тај простор заузели НАТО и у одређеној мери ЕУ.

За институције Републике Србије једнострано проглашена независност Косова представља највећу могућу претњу, што се наводи и у два стратешка документа из 2009. године: Стратегији одбране и Стратегији националне безбедности.¹⁹⁾ Постојање оваквог ентитета, који је до одређене мере легитимизовао статус у међународним односима, а на територији коју Србија посматра као своју, опасност је сама по себи. Она се може анализирати са геополитичког, безбедносног, правног, економског, енергетског, саобраћајног или било ког другог становишта.

Са једне стране, као „гарант државности Косова“, у том контексту посматрано, и сам НАТО је ризик (посматрано из угла теорије и одређивања појмова ризика, безбедности и претње) за безбедност Србије. Наравно, Србија није признала једнострано проглашену независност Косова, нити је прихватила Свеобухватни предлог Мартија Ахтисарија, па самим тим, са формалне стране, сарађује са НАТО преко КФОР-а и надлежности дефинисаних Резолуцијом 1244 СБ УН. Међутим, важно је подвући и да НАТО, као и наведене кључне земље овог војног савеза ствари посматрају из другог угла, те да су за њих важеће све надлежности додељене Свеобухватним предлогом. Однос НАТО и Србије се по питању Косова и Метохије одвија тако што су оба актера решила да „зажмуру“ на тумачење друге стране о формалном оквиру у ком се тај однос одиграва. Несрећа је за Србију што њени потенцијали војне, економске и политичке моћи нису ни изблиза упоредиви са потенцијалима НАТО, па када се због недефинисаног формалног оквира појаве отворена питања, онда је као слабија страна принуђена да прихвати туђа тумачења. Пошто је гарант „државности Косова“, логично је, и гледано из угла чланица НАТО сасвим оправдано, да

– ЕУ. Међутим, после споразума о успостављању ЕУЛЕКС-а, на мисију ЕУ експресно се пребацију и све надлежности првог стуба (правосуђе и полиција), а уз асистенцију Међународног цивилног присуства постепено и другог (цивилна управа) на привремене институције у Приштини. УНМИК тако остаје суштински „развлашћен“.

19) *Стратегија одбране Републике Србије*, Београд, 2009, стр. 3; *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Београд, 2009, стр. 6.

овај војни савез онда штити интересе тзв. Републике Косово. Овак-ва позиција НАТО према Србији ствара сталне напетости у међу-собним односима и утиче на раст неповерења према војном савезу у Београду. Реалполитичка изнудица је натерала органе Републике Србије да своју сарадњу са НАТО оставе институционално неу-оквирену, односно да се она одвија а да се „ми правимо као да се ништа није десило“. Остаје отворено докле се на таквом опре-дељењу односи могу одржавати и колико ће их различити изазови, ризици и претње током времена кварити? Јер, „на нашу процену ризика (несигурности штетних последица), за знање које смањује неизвесност о томе да ли ће се десити догађај или отпочети процес који може угрозити безбедност, неретко зависи (не само од наше способности да на прави начин обрадимо информације, превлада-мо несавршеност људског знања) од утицаја субјективног фактора који утиче на могућност да тачно предвиђамо“²⁰, односно – не-предвидивост ситуације у којој се налазимо повећава ризик и ди-ректно утиче да одређени процес или неку појаву антиципирамо као ризик. Јасно неодређени формални оквир сарадње Србије са НАТО на Косову и Метохији значи и непредвидивост будућих од-носа, што на обе стране узрокује да се партнери (односно њихови поступци) перципирају као потенцијални ризици. Лош развој си-туације доводи до тога да ризик прераста у претњу, а како је пред-видљивост будућих дешавања релативно мала, и односи Србије са НАТО се могу погоршати.

Са друге стране, ови односи би се побољшали уколико би Србија постала чланица НАТО. Међутим, с обзиром на улогу НАТО на Косову и Метохији, тешко је пронаћи начин како би се тај процес могао завршити, а да Србија не призна једнострано прог-лашену независност тзв. Републике Косово. Приступање Србије НАТО и давање сагласности на сецесију косовско-метохијских Ал-банаца су међусобно условљени и повезани процеси. Овакав корак би такође представљао претњу безбедности Србије из два разлога. Први разлог је регионалног карактера и повезан је са „Бадинтеров-им принципима“ према којима се одиграла дезинтеграција СФР Југославије. Захваљујући одредбама овог документа границе не-кадашњих федеративних јединица су признате као међудржавне. Све државе изникле на територији бивше Југославије су се руко-водиле овим принципом приликом осамостаљивања и то је и даље једна од формалних основа приликом позивања на територијалну целовитост. Уколико би признала проглашену независност тзв.

20) Предраг Павлићевић, „Миграциона криза у Европи и Србија: анализа ризика“, *Култура полиса*, XIV (2017), посебно издање, стр. 123.

Републике Косово, Србија би једнострано одустала од „Бадинтерових принципа“ и тиме отворила простор за будуће сецесије на својој територији. Неизвесност, која је скопчана са ризиком, не би се смањила чак ни уласком у НАТО (уколико би до њега дошло), што илустративно показује пример Шпаније и референдума у Каталонији одржаног у октобру 2017. године. Чланство у НАТО не штити државе од унутрашњих дестабилизација и суочавања са сепаратизмом. Друго, с обзиром на актуелни тренутак у међународним односима и континуално нарушавање односа између кључних глобалних актера, то би аутоматски довело до драматичног погоршавања односа са Русијом, Кином, Ираном и још низом других, Србији традиционално наклоњених држава. То би угрозило политичке, економске, енергетске, геостратегијске и друге интересе земље у дугорочној перспективи, те би укупни положај Србије био лошији.

ЗАКЉУЧАК

Развој „косовске кризе“ од 1999. године до данас обележен је применом низа „оригиналних решења“ и „креативних тумачења“. На такав начин, често заобилазећи одредбе важних међународних споразума и одлука међународних организација (Повеља УН, Завршни акт из Хелсинкија, Резолуција 1244 СБ УН, Бадинтерови принципи) НАТО је инсталирао свој утицај и обезбеђивао инструменте помоћу којих је легитимизовао и легализовао свој статус на Косову и Метохији. Од Кумановског споразума, преко Свеобухватног предлога до Устава тзв. Републике Косово, НАТО се постепено позиционирао као гарант „државности Косова“. У политичкој пракси и нашој свакодневици, он то свакако и јесте. И, мада може деловати парадоксално, чак и када би косовско-метохијски Албанци одустали од „државе Косово“ и покушали да се присаједине Албанији, НАТО би могао да их у томе спречи јер за тако нешто има и политички легитимитет и формалне инструменте. Уколико је у интересу најважнијих НАТО држава – у првом реду САД, а затим и Велике Британије, Немачке, Турске и Француске – да „косовски пројекат“ и даље траје, сами косовско – метохијски Албанци ту могу мало шта да промене. Последице по безбедност Републике Србије су очигледне. Због тога што је НАТО гарант „државности Косова“ Србија не може да на прави начин и у пуном обиму дефинише оквир за сарадњу са НАТО, а такође, улазак у НАТО који непосредно води преко признавања тзв. Републике Косово носи са

собом ризике који дугорочно могу угрозити укупни положај земље у међународном окружењу и утицати на јачање сепаратистичких тежњи у другим деловима државе. Својим поступцима и понашањем, чак и уколико свесно занемаримо агресију на СР Југославију и последице бомбардовања, НАТО је после 1999. године разорно деловао по интересе Србије и дугорочно се позиционирао тако да угрожава националну безбедност земље. Без обзира на постављање бивших, садашњих и будућих руководстава Републике Србије, за протеклих 18 година се показало да интервенције НАТО (било она војна, било политичке) доприносе повећавању неизвесности, стварајући плодно тле за умножавање ризика и њихово прерастање у претње. Колоквијалним језиком речено, однос са НАТО се у случају Србије „креће између ризика и претње“, шта год да државни врх у Београду уради или одлучи.

ЛИТЕРАТУРА

- Влада СР Југославије, *Војно-технички споразум између Међународних безбедносних снага (КФОР) и влада СР Југославије и Републике Србије*, Влада СР Југославије, Београд, 1999.
- „Домети споразума око Косова. Мир на помолу“, *Vreme*, Vanredno izdanje broj 13, 5. juna 1999.
- Лађевац Ивона, Светлана Ђурђевић-Лукић, Ана Јовић-Лазич, *Међународно присуство на Косову и Метохији 1999-2009*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2010.
- Павлићевић, Предраг, „Миграциона криза у Европи и Србија: анализа ризика“, *Култура полиса*, XIV (2017), посебно издање, стр. 117-134.
- Павловић, Момчило, Слободан Марковић, *Косово и Метохија: прошлост, памћење, стварност*, Препород ММ, Нови Сад, 2006.
- Пророковић, Душан, *Косово: међуетнички и политички односи, Геополитика*, Београд, 2011.
- Република Србија, *Стратегија одбране Републике Србије*, Београд, 2009.
- Република Србија, *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Београд, 2009.
- Симић, Александар, „Бондстил главни град „независног“ Косова“, *НИН*, 09.08.2007.
- UN Security Council, *S/RES/1244 (1999)*, New York, 1999.
- UNOSEK, *Comperhesive Proposal For the Kosovo Status Settlement*, Prishtina, 2007.

Dusan N. Prorokovic

**THE ROLE OF NATO IN SECURING
THE “KOSOVO STATEHOOD”
AND CONSEQUENCES FOR
THE NATIONAL SECURITY
OF SERBIA**

Resume

In a series of decisions adopted since 1999, NATO strengthened its position in Kosovo and Metohija in both - institutional and political terms. From the unilaterally declared independence of Kosovo-Metohija Albanians, NATO has become a guarantor of the „statehood of Kosovo”. This adversely affects the overall position of the Republic of Serbia and jeopardizes its national security. Regardless of the fact that relations between Serbia and NATO are developing, because of NATO’s position in Kosovo and Metohija, they remain insincere and to a great extent unpredictable. The paper consists of five parts. The first part explains the institutional installation of NATO after 1999. The second part is dedicated to the analysis of Ahtisaari’s plan and the new role assigned to NATO, and in the third part we are describing how NATO played this new role. In the fourth part, we analyze the relationship between Serbia and NATO in the context of the role that the North Atlantic Alliance has in securing the „statehood of Kosovo”. The fifth part is final conclusions.

Keywords: *NATO, Serbia, Kosovo, Kumanovo agreement, Comprehensive proposal, security*

* Овај рад је примљен 03. новембра 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. новембра 2017. године.